

Institut Européen des Jardins & Paysages

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen

Inventaris Vlaams-Brabant

Domein Bergenhof

Auteur(s) : Onroerend Erfgoed | Flanders Heritage Agency
www.onroenderfgoed.be <https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen
Inventaris Vlaams-Brabant
Domein Bergenhof

Titel:	Domein Bergenhof
Provincie:	Vlaams-Brabant
Gemeente:	Bekkevoort
Deelgemeente:	Bekkevoort
Bron:	Schepping: 2014-04-10 Bijwerken: 2018-10-02 URI: https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/134457
Coördinaten:	Breedte: 4.97630108998 Lengte: 50.9265054128

Primaire tekst

18de eeuwse hoeve en neoclassicistisch landhuis uit 1840 omgeven door een landschappelijk park van 3 hectare uit de periode 1850-1860; bezit diverse oude bomen en zeldzame boomsoorten bij de meer recente aanplantingen.

De hoeve "*Nat[t]en bempt*", zoals ze op de Ferrariskaart (1771-1775) wordt genoemd, was bij de opstelling van het Primitief kadaster (1820-1830) eigendom van Joannes Van Zurpele, rentenier uit Leuven ("Vanzulper" volgens de kadastrale legger, volgens Claes op p. 267, "Cools de Dorne", mogelijk de zoon van de laatste heer van Deurne bij Diest). De onmiddellijke omgeving omvatte twee percelen bos, samen 9 hectare, een boomgaard van 1 hectare 35 are en een moestuin van 15 are. De hoeve bestond uit vijf losse gebouwen en bevond zich op de linkeroever van de Pijnbeek, een bijloop van de Begijnenbeek, aan de voet van de heuvelrug tussen Bekkevoort en Molenbeek-Wersbeek, op nauwelijks 600 m van de kerk van Wersbeek maar nog op het grondgebied van Bekkevoort. Bij een verdeling in 1836 werd 'Natten Bempt' toegewezen aan Eugène Cools uit Diest, wiens erfgenamen het tot een echt landgoed uitbouwden. In 1840 werd (volgens een datumsteen) op circa 100 m ten noorden van de hoeve, hogerop de helling een landhuis gebouwd, dat als het 'kasteel van Cools' – of zelfs 'Kasteel van Wersbeek' – en later als 'Bergenhof' ('Berghoven' op de stafkaart van 1893) zal worden aangeduid. Een perceel van 65 are op de helling tussen het kasteel en de Pijnbeek werd tegelijkertijd ingericht als siertuin ("*plaisir hof*").

Rond 1860 kreeg het kasteel min of meer zijn huidige uitzicht. Het oorspronkelijke landhuis (een classicistisch dubbelhuis van vijf traveeën, twee bouwlagen, een schilddak, bepleistering, een licht uitspringend middenrisaliet met balkon op consoles, muurpilasters over de twee bouwlagen, brede profiellijst onder de dakrand, rondbogige bovenvensters) bleef behouden, maar aan de zuidwesthoek werd een forse, ronde hoektoren met een stomp tentdak toegevoegd. Aansluitend bij de noordwesthoek werd een L-vormige kasteelaanhorigheid (koetshuis, stallen, dienstwoning) opgetrokken, waarvan stijl en gevelopvatting nauw aansluiten bij de classicistische stijl van het hoofdgebouw (driehoekig fronton, pilasters, oeil-de-boeuf). In plaats van bepleistering en kordonlijsten in stucwerk, gaat het hier echter om tweekleurige baksteenbouw, nu wit geschilderd, met grijsgekleurde geveldetails van uitspringende – gesinterde? – baksteen (rondboogarcaden die de gevels van de binnenplaats ritmeren, een doorlopend kordon aan de bovenvensters). Het kasteel staat aan de noordrand van het park en is ongetwijfeld bedoeld om uitsluitend vanuit het park gezien te worden, zoals blijkt uit de onversierde achtergevels. De hoeve werd, ook rond 1860, grondig verbouwd tot een bijna gesloten geheel rond een boerenerf (nu bloementuin).

Rond de plaatselijke verbrede en opgestuwde Pijnbeek werd tijdens dezelfde bouwcampagne een nieuw 'landschap' van circa drie hectare gecreëerd, gebruikmakend van een eenvoudig maar doeltreffend en in de landschapsarchitectuur veel beproefd procedé: de ongelijkmatige verbreding en opstuwung van een relatief onbelangrijke beek, die daardoor het uitzicht verkrijgt van

een statige rivier. In dit inventarisdeel worden nog andere bucolische 'rivierlandchappen' besproken, onder meer het kasteelpark van Schiplaken te Hever en in de regio zijn de voorbeelden van dergelijke bucolische 'rivierlandschappen' legio, onder meer in Holsbeek en Meldert-Hoegaarden. Op een kadastrale mutatieschets uit 1863 worden twee uitstulpingen van de verbrede beek getoond, waarin telkens een eilandje werd uitgespaard. De versmallingen in de rivierloop werden door brugjes (nu verdwenen) overspannen. De in de jaren 1840 aangelegde lusttuin – in feite een open, grazige ruimte omringd door dicht plantsoen – vormde de verbinding tussen kasteel en 'rivier'. Deze structuur wordt op de stafkaarten pas duidelijk weergegeven vanaf 1931, maar was toen al 70 jaar oud.

Ook buiten de eigenlijke lusttuin werden architecturale elementen aangebracht. Op de stafkaart van 1869 wordt een groot perceel dennenbos (20,5 hectare) ten noordwesten van het kasteel afgebeeld, dat via een beboomde dreef met de moestuin van de kasteelhoeve verbonden is. Dit bosperceel werd ontsloten door twee elkaar loodrecht kruisende wegen en op het kruispunt stond een gebouwtje, een 'jacht paviljoen' volgens de kadastrale legger. Dit nu verdwenen bos was dus geen louter productiebos, maar had ook een recreatieve functie, in een streek (Hageland) die in de loop van de 19de eeuw overigens massaal werd ontbost. In 1878, gelijktijdig met een verbouwing van het kasteel, werd door het kadaster een nieuwe constructie opgetekend, die de 'lust'-functie van het landgoed versterkte: een "zomerhuis" ten westen van het kasteel, aan de rand van een perceel bouwland van drie hectare, waarvan later (mogelijk rond 1920, zie kadaster) een gedeelte (44 are) zal worden ommuurd en als moes- en fruittuin gebruikt.

In het huidige bomenbestand zijn diverse generaties herkenbaar, die waarschijnlijk gecorreleerd zijn met het aantreden van nieuwe eigenaars of bewoners. De zomerlinden (*Tilia platyphyllos*) op de zuidelijke oever van de vijver, de Amerikaanse tulpenboom (*Liriodendron tulipifera*) op de tegenovergestelde oever, het groepje Amerikaanse kransmagnolia's (*Magnolia tripetala*) in het gazon aan de voet van de helling onder het kasteel, de Japanse vingersdoorn (*Acer palmatum* 'Nicholsonii') rechts van het kasteel en tal van andere, minder courante soorten bomen en struiken werden vermoedelijk na de Tweede Wereldoorlog aangeplant door de toenmalige eigenaar, Jozef Deckers, en reflecteren misschien ook zijn specifieke belangstelling als agronoom en bodemkundige. Uit die periode dateert ook de Lourdesgrot aan het uiteinde van de toegangsdreef. De verkoop van het domein in 1921 door de laatste Cools aan professor Jozef-Leopold Frateur, veearts en landbouweconoom (professor in de zoötechnie aan het Landbouwinstituut van de Katholieke Universiteit te Leuven 1899-1936, en in landbouweconomie), werd waarschijnlijk eveneens gevolgd door een reeks aanplantingen, bomen die ondertussen stamomtrekken hebben bereikt tot 3 meter, met onder andere ginkgo (*Ginkgo biloba*), zwarte walnoot (*Juglans nigra*) en zomerlinde met ingesneden blad (*Tilia platyphyllos* 'Laciniata'). De meeste bruine beuken (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea') en platanen (*Platanus x hispanica*) – stamomtrekken tot 4 meter – dateren uit het midden van de 19de eeuw, de vroege Coolsperiode, maar een van de bruine beuken, een tamme kastanje (*Castanea sativa*) en een hangende zilverlinde (*Tilia petiolaris*) zijn gezien hun stamomtrekken (460-500 centimeter) vermoedelijk nog ouder.

Merkwaardige bomen (opname 12 augustus 1999)

Het cijfer in vet geeft de stamomtrek in centimeter weer. De omtrek wordt standaard gemeten op 150cm hoogte. Het nummer vooraan verwijst naar de locatie op het plan in het inventarisdossier.

- 1. hangende zilverlinde (*Tilia petiolaris*) **464**
- 2. Japanse vingersdoorn, variëteit met grote, diep gezaagde bladslippen (*Acer palmatum* 'Nicholsonii') **91** (15)
- 3. zomerlinde met ingesneden blad (*Tilia platyphyllos* 'Laciniata') **160**
- 4. tamme kastanje (*Castanea sativa*) **495**
- 7. gewone plataan (*Platanus x hispanica*) **360**
- 8. bruine beuk (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea') **415**
- 11. bruine beuk (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea') **407**
- 12. gewone plataan (*Platanus x hispanica*) **358**
- 13. ginkgo (*Ginkgo biloba*) **274**
- 14. Amerikaanse kransmagnolia (*Magnolia tripetala*), massief van 3 exemplaren, dikste stam **93**
- 21. bruine beuk (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea') **432**

Auteur: De Maegd, Christiane

Auteur: Deneef, Roger

Datum: 2007

Titel Text: Park bij kasteel Bergenhof

Grafische documenten

Muur met leipen in de moestuin van het Bergenhof. In de verte hoeve Natten bempt, rond 1860 omgebouwd tot gesloten complex (Vandevorst, Kris, 24-09-2003, ©Vlaamse Gemeenschap)

Dienstvleugel van het Bergenhof (Vandevorst, Kris, 24-09-2003, ©Vlaamse Gemeenschap)

Het rond 1860 verbouwde classicistische kasteel Bergenhof (Vandevorst, Kris, 01-01-2003, ©Vlaamse Gemeenschap)

Bibliografie

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Oudste kadastrale legger [212] Bekkevoort, art. 72bis nr. 51, 97 en 104, art. 416 en art. 1678 nrs. 20 en 24.

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschets Bekkevoort 1848/9 en 1863/19.

Topografische kaarten van België, Derde editie, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1889-1900, schaal 1:20.000.

Historische tuinen en parken van Vlaanderen – Holsbeek, Lubbeek, Tielt-Winge, in *M&L Cahier 6*, Brussel, Afdeling Monumenten en Landschappen, 2002, p. 20-29.

CLAES F., *Bijdrage tot de toponymie van Bekkevoort*, in *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie*, LXX, 1988, p. 213-408.

DENEFF R., DE MAEGD C., DE JAECK H. & WIJNANT J., "*Getemperde straklijnigheid*": *Louis Van der Swaelmen en de "krachtige rangschikking" van het kasteeldomein van Meldert (Hoegaarden)*, in *Monumenten & Landschappen 19(2)*, p. 51-70.

Relaties

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120440>

Beknopte karakterisering

Datering: derde kwart 18de eeuw, derde kwart 19de eeuw, eerste helft 20ste eeuw, tweede kwart 19de eeuw

Typologie: Mariagrotten, fruitmuren, hoeven, koetshuizen, landhuizen, leifruit, private parken, stallen, tuin- en parkbeplantingen, vijvers